

Suriye'de devrim ve karşıdevrim

Tunus'ta 17 Aralık günü Muhammed Bouazizi'nin kendini yakma eylemiyle başlayan isyanın devrime dönüşmesi ve Tunus Devrimi'nin kısa bir süre sonra Mısır'a yayılmasıyla; bu devrim sürecinin bütün Arap coğrafyasında yeni bir sayfa açacağı açık bir hale geldi. Çok geçmeden Fas'tan Bahreyn'e, Irak'tan Yemen'e bütün bir Arap coğrafyası kitlesel seferberliklerle sarsılıyordu. Bu seferberlikler bazı ülkelerde zaman içinde sönümlenir veya geri çekilir gibi gözükürken, bazı ülkelerde ilerleyerek yeni devrimler doğuruyordu.

Arap Devrimi'nin Tunus ve Mısır'da diktatörlerin devrilmesiyle sağladığı atılım, devrimin Libya, Yemen ve Bahreyn'de yeni mevziler kazanmasını sağladı. Bu ülkelerde diktatörlerin, kitlesel seferberliklere karşı katliamlara girişmesi ise Arap Devrimi sürecinde yeni bir evreyi başlatacaktı. Fakat, tüm bu süreçte merak edilen soru, Arap Devrimi'nin bölgenin kilit ülkelerinden Suriye'ye ulaşip ulaşmayacağı idi.

Bu sorunun yanıtı çok geçmeden Suriyeli kitleler tarafından verilecekti. Şam'da küçük çaplı gösteriler Şubat 2011 ayından itibaren gerçekleşmeye başlamışken; 15 Mart 2011'de Deraa kentinde Tunus ve Mısır devrimlerinden ilham alarak rejim karşıtı yazılama yapan çocuk ve gençlerin tutuklanması, Suriye Devrimi'nin kıvılcımını çaktı. Tutuklanan çocuk ve gençlerin serbest bırakılması için seferber olan kent halkına güvenlik biriminlerinin ağır bir şiddetle karşılık vermesi, öfkenin ülke çapında yayılmasına neden oldu.

Mart 2011 ayının sonlarından itibaren ülkenin belli başlı bütün şehirlerinde rejimde reformlar yapılması; Baas Partisi'nin iktidarı ele geçirdiği 1963 yılından beri yürürlükte olan ve herhangi bir muhalefete, ifade, basın ve örgütlenme özgürlüğüne izin vermeyen Olağanüstü Hal Yasası'nın kaldırılması; politik yaşamda Baas Parti tekelinin kaldırılması; yolsuzluklara karşı mücadele edilmesi ve yolsuzluğa bulaştığı aşikar yöneticilerin görevden alınması, gibi taleplerle kitlesel gösteriler düzenlenmeye başladı. Rejimin buna yönelik tepkisi ise, bir

yandan “reform süreci”nin ilerletileceğini vaat etmek, bir yandan da kitlelere dönük ağır bir devlet terörü uygulayarak, korku ve baskıyla süreci sönmümlendirmeye çalışmaktı.

Beşar Esad’ı Baas rejiminden ayrı tutma eğiliminde olan ve onun rejimi reforme edebileceğine henüz inanmakta olan kitleler, barışçıl gösterilere yönelik rejimin giriştiği katliamlar karşısında, bu inancını yitirdi ve reform taleplerinin yerini rejimin yıkılması ve Esad’ın gitmesi talepleri aldı. Devrimin başlamasından bu yana geçen on aylık sürede, rejimin uyguladığı baskı ve terör sonucunda dört binden fazla insanın yaşamını yitirdiği, binlerce insanın tutuklandığı veya “kaybolduğu” tahmin ediliyor. Öte yandan, rejim Suriye halkının çoğunluğu nezdinde meşruiyetini yitirmekle birlikte, seferberlikler henüz rejimi yıkmaya noktasına gelmiş değil. Rejim ve kitleler arasında bir pat durumunun yaşandığı bu süreçte, Suriye’deki mevcut durum Arap Devrimi sürecinin de kilit noktası haline gelmiş durumda. Arap Devrimi’nin ilerlemesi veya gerilemesi, Suriye’deki sürecin gelişimiyle doğrudan bağlantılı olacak.

Sürecin Evrimi

Tunus ve Mısır Devrimlerinin ardından gerçekleşen Suriye Devrimi, bu ülkelerdekinden ziyade, Libya, Yemen ve Bahreyn’de yaşananlarla benzerlik gösteriyor. Bunun ardında yatan birçok sebep var. Öncelikle, Tunus ve Mısır’dakinden farklı olarak, Arap Devrimi sürecinde ilk defa Kaddafi’nin iç savaş ve ülkenin bölünmesi de dahil olmak üzere, her ne pahasına olursa olsun, kitlesel seferberlikleri şiddetle, katliamlarla bastırma girişimi ve bu çabanın bir süreliğine de olsa sonuç vermesinin, Arap Devrimi sürecinde yeni bir evreyi başlattığını söyleyebiliriz.

Kaddafi’nin Şubat ayında, bölgenin bütün diktatörleri, monarkları için örnek teşkil eden girişiminin ardından; örneğin Yemen’de Ocak ayından itibaren süren seferberliklere, ilk defa Mart ayında ateş açılmaya başladı. Bahreyn monarkı ise, kitleleri bastırmak için yeterli asker-polis gücü bulunmadığından, bu ihtiyacını Nisan ayında Suudi Arabistan’dan on bin asker ithal ederek, sokakları teslim

almaya girişti.

Bunda Tunus ve Mısır'dan farklı olarak, bu ülkelerde devlet aygıtının bir bütün olarak, diktatörün veya monarkın kişiliği etrafında yapılandırılmasının belirleyici bir payı vardı. Tunus ve Mısır'da ise, polis kitle seferberliklerine dönük olarak yaygın bir şiddet uygularken, ordu, kitleleri karşısına doğrudan almamış, diktatör ve halk arasında bir "arabulucu" şeklinde konumlanmış ve diktatör ülkeyi yönetme kapasitesini yitirdiği anda ise, onun ipini çekmiştir.

Suriye'deki durum da, bu yönüyle Tunus ve Mısır'dan ayrılmaktadır. Suriye'de *Muhaberat* olarak adlandırılan karmaşık güvenlik aygıtı, diktatöre koşulsuz sadakat ölçüsünde yapılandırılmış ve güvenlik aygıtlarının mevcut haliyle devamlılığı diktatörün varlığına bağlı olduğundan, Esad ve *Muhaberat*, kendilerini bir "kader birliği" içerisinde bulmuşlardır.

Böylelikle, Tunus ve Mısır Devrimlerinde kitlelerin temel yöntemi olan kitlesel eylemler ve şehrin en büyük meydanını ele geçirme taktiği, Suriye'de başından itibaren, kitlelere ateş açılması ve gerçekleştirilen katliamlar sonucunda önlenebilmiştir. Bu sayede, Tunus ve Mısır'da olduğu gibi, bir anda patlak veren isyanların ülkeyi yangın yerine çevirmesi sonucunda, diktatörün ülkeyi yönetme kapasitesini kısa sürede yitirip devrilme ihtimali, Suriye'de rejim tarafından engellenebilmiştir. Bunun yerine Suriye Devrimi, bitmek bilmeyen küçük ve dağınık gösterilerin rejimle uzun süreli bir yıpratma mücadelesine giriştiği bir biçim almıştır.

Suriye Devrimi'nin "uzatmalı bir yıpratma savaşına" dönüşmesinin bir diğer nedeni ise, ülkenin iki belirleyici kenti olan Şam ve Halep'in, devrim sürecinden kısmen ayırık kalmış olmasıdır. Halep'in ticaret burjuvazisinin rejim tarafından özümlemesi, Halepli orta sınıfların "istikrar" endişesiyle rejimin devamlılığından yana tavır almaları ile Şam'da Sunni burjuvazinin, devlet çalışanlarının ve Alevi ve Hıristiyan kesimlerin çoğunluğunun rejime olan desteği, şu ana dek bu şehirlerin seferberliklerde öncü rol oynamasını engellemiştir.

Bu nedenlerle Suriye Devrimi uzunca bir süre, orta büyüklükteki kentler ile kırsal kesime hapsolmuştur. Devrimin başladığı yer de, bir taşra kenti olan Deraa'dır. İlk bakışta, devrimin bir taşra kentinde patlak vermesi şaşırtıcı görünse de, sürecin arka planına bakıldığında, bunun pek o kadar beklenmedik olmadığı anlaşılabilir. Öncelikle, rejimin son on yılda derinleştirdiği neoliberal uygulamalar, ülkenin kırsal nüfusunda ağır bir tahribat yarattı. Bu süreçte köylüler, kesilen devlet yardımlarının ve piyasa ekonomisinin derinleşmesinin yarattığı tahribatla topraklarını yitirirken, toprak belirli kesimlerin, özellikle bölge yöneticileri ve onlarla işbirliği içindeki kapitalistlerin elinde yoğunlaşmaya başladı. Öte yandan büyük kapitalist çiftliklerin su kaynaklarını aşırı kullanımı, köylülerin sulama olanaklarından yeterince faydalanamamaları doğal etkenlerle de birleşince, son üç yıldır devam eden şiddetli kuraklık, kırsal kesim üzerinde ciddi bir yıkım yarattı. **(1)** Bir tarım kenti olan Deraa da, bu süreçten fazlasıyla nasibini aldı. Öte yandan, Lübnan sınırına komşu olan Deraa halkının bir diğer geçim kaynağı ise, Lübnan'da, özellikle inşaat sektöründe çalışmaktı. 2005 yılında Suriye ordusunun Lübnan'dan çekilmesi sonrasında, Suriyeli işçilerin Lübnan'da çalışma olanaklarını yitirmesiyle Deraalı işçilerin büyük bir kesimi çalışma olanaklarını yitirdi. Ayrıca, son yıllarda kente özellikle Kürt illerinden gelen göçmen işçi akışı ve bunun ücretlerde yarattığı düşüşle birlikte kentteki huzursuzluk iyiden iyiye artmıştı. Deraa kentinin Baas Partisi'nin eski kalelerinden birisi olması ve 90'lı yıllardan itibaren Baas'ın Deraa da dahil olmak üzere, kırsal kesime yönelik ekonomik ve sosyal yardımlarını aşama aşama ortadan kaldırması, kentte Baas Partisi'ne yönelik tepkiyi derinleştirmişti. **(2)**

Tunus ve Mısır Devrimlerinin yaydığı enerji, Deraa halkına ihtiyaç duyduğu itilimi verecekti. Rejim karşıtı yazılama yapan çocuk ve gençlerin tutuklanması ve işkenceye tabi tutulması, Deraa halkını ayağa kaldıracaktı. Tutuklu gençlerin salıverilmesi talebi ise kısa sürede yerini, bölge valisinin ve güvenlik şefinin görevden alınması, ekonomik ve sosyal alanlarda yaşanan tahribatın giderilmesi ve ülkede yolsuzluk ve çürümenin simgesi haline gelen, ülkenin en büyük işadamı, Beşar Esad'ın dayısı Rami Makhlouf'un tasfiye edilmesine bıraktı.

Yukarıda belirtildiği gibi, rejimin eylemlere tepkisi kitlelere ateş açarak ve onlarca kişiyi tutuklayarak, seferberliği durdurmak şeklindeydi. Güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonrası yaşamını yitirenlerin cenaze törenleri büyük protesto gösterilerine

dönüşürken, cenaze törenlerine de ateş açılması sonucu onlarca insanın ölümü kitleleri çileden çıkaracak, Baas Partisi binaları ve rejimin sembolleri ateşe verilecekti.

Rejimin Deraa'daki tutumu, ülke çapında rejime karşı öfke dalgasının yayılmasına neden oldu. Deraa'daki eylemler kısa süre sonra rejimle tarihsel ihtilafları bulunan Hama ve Humus gibi kentlerin yanı sıra, Kürt kenti Qamışlı ve Kuzeybatı'daki Lazkiye, Banyas gibi kentlere yayıldı. Rejim bir yandan kapsamlı reformlar vaat ederken, devlet terörünü de giderek arttırdı. Nisan ayı içinde yüzlerce insan güvenlik güçlerinin kurşunları altında yaşamını yitirmişti. Eylemlerin başladığı ve devrimin sembolü haline gelen Deraa'ya ise, bizzat ordu birliklerini sevk ederek rejim, bir yandan seferberlikleri bütünüyle ezme iradesini ortaya koymaya çalışırken, bir yandan da 1982'de gerçekleştirilen ve on binlerce insanın öldüğü Hama katliamının anılarını tazeliyordu.

Mart ayında yaygınlaşan ve Nisan ayının ortalarında kapsamlı reform taleplerinin öne çıktığı eylemlerde, rejimin uyguladığı yoğun terörün ardından, bu tarihten itibaren reform talepleri yerini rejimin yıkılması ve Esad'ın gitmesi taleplerine bıraktı.

Kokuşmuş her diktatörlükte olduğu gibi Baas rejiminin yöneticileri de, devrimin öncesi ve sonrasında olayların gelişimini anlamaktan fazlasıyla acizdiler. "Militan" dış politikası ve Esad'ın popülerliği sayesinde, Arap Devrimi'nin Suriye'ye uğramayacağından emindiler. Ocak ayının sonunda, *The Wall Street Journal*'a verdiği mülakatta Beşar Esad, dış basınçlardan ötürü herhangi bir kapsamlı reform paketinin gündemde olmadığını, ülkenin dış politikasının halk ve rejim arasında güçlü bir birlik yarattığından bahsediyordu. **(3)**

İlk seferberlikler başladığında da rejim yetkilileri olayların yerel ve Arap Devrimi sürecinden bağımsız olduğunu düşünüyorlardı. Seferberliklerin ülke çapında yaygınlaşması ve taleplerin netlik kazanmaya başlamasıyla, bu düşünceleri değişmeye başlayacaktı. 18 Mart'ta Deraa'da başlayan eylemlerin diğer bölgelere de yayılması karşısında 24 Mart günü hükümet sözcüsü, hükümetin işçi

ücretlerini artıracığını, sağlık sisteminde reforma gideceğini, seçimlere Baas partisi dışındaki partilerin katılmasına izin verileceğini, basına uygulanan sınırlamaların kaldırılacağını ve yolsuzlukla mücadele için yeni bir mekanizma kurulacağını açıkladı.**(4)** 29 Mart günü hükümet istifa ederken, başta başkent Şam olmak üzere birçok kentte rejim yanlısı gösteriler organize edildi. 30 Mart'ta ise kitlelerin, henüz taleplerine kulak vermesini umduğu Beşar Esad, parlamentoda beklenen konuşmasını yaptı. Konuşmasında, Suriye'nin uluslararası bir komplo karşısında olduğunu, olaylardan İsrail'in sorumlu olduğunu ve rejimin olaylar çıkmasa da reformları zaten gerçekleştireceğini belirtti.**(5)** Kitlelerin o gün için temel beklentisi olan OHAL yasasının kaldırılmasının ise sözünü etmedi. Esad'ın konuşması, kendisine umut besleyen kitlelerde hayal kırıklığı yaratırken, eylemlerin yaygınlaşmasını ve taleplerin rejimin yıkılması ve Esad'ın gitmesine dönüşmesi sürecini hızlandırdı.

Eylemlerin giderek yaygınlaşması karşısında rejim Nisan ayında ikinci bir reform dalgasını hayata geçirdi. "Kayıtsız" durumdaki yaklaşık 300 bin Kürte vatandaşlık hakkı tanındı, gözaltına alınanların serbest bırakılacağı duyuruldu, ardından 48 yıllık OHAL yasası ve devlet güvenlik mahkemeleri kaldırıldı. Rejimin reform manevralarına ise, şiddeti giderek artan devlet terörü eşlik ediyordu. Olayların başlamasının ardından bir ay içerisinde ölü sayısı 200'ü aşmıştı. Rejimin en ironik icraatı ise, OHAL yasasını kaldırmasının bir gün ardından en kanlı saldırısını gerçekleştirmesi ve yaklaşık 70 kişiyi katletmesiydi.**(6)**

Bu süreçte rejim, devlet terörünü meşrulaştırmak adına, "dış güçlerin" kışkırtması sonucu silahlanan terör gruplarına ve radikal islamcılara karşı mücadele verildiği söylemini kullanıyordu. Haziran ayında devletin resmi yayın organları, Cizr el-Şuhur'da 120 askerin silahlı gruplar tarafından öldürüldüğünü bildiriyor ve bu haberin ardında ülkenin kuzeyi ordu tarafından abluka altına alınıyor, yüzlerce kişi katledilirken on binden fazla Suriyeli Türkiye'ye sığınıyordu. Rejimin, silahlı terör grupları ve radikal İslamcılar heyulası yaratarak yapmak istediği, başta Aleviler ve Hristiyanlar olmak üzere azınlık kesimlerin ve "istikrar"ın bozulmasından ürken orta sınıfların desteğini korumaya devam etmekte.

Mayıs ve Haziran aylarında Esad rejimi, gecikmiş ve işlevsiz "reform paketlerini"

açmaya devam etti. Kapsamlı bir genel affın yanı sıra, çok partili seçimlere olanak veren seçim yasası taslağı yayımlandı (yasa taslağı Temmuz'da mecliste kabul edildi); yolsuzluğun ve çürümenin sembol ismi, Esad'ın kuzeni ve ülkenin en zengin patronu Rami Makhlouf ticari faaliyetlerini durdurduğunu açıkladı; muhalefetle "ulusal diyalog" toplantıları düzenleneceği ilan edildi. Temmuz ayında düzenlenen "ulusal diyalog" toplantılarına Baas Partisi'yle birlikte Ulusal İlerici Cephe'yi oluşturan (Suriye Komünist Partisi'nin de dahil olduğu) "resmi" muhalefet kesimleri katılırken, Yerel Koordinasyon Komiteleri ve diğer muhalif kesimler toplantıyı boykot etti.

Bu süreçte, sürgündeki muhaliflerin ağırlığını oluşturduğu bir kesim ise Türkiye'nin himayesinde Antalya'da bir toplantı gerçekleştirdi ve Esad'a istifa çağrısı yaptı. Öte yandan devlet terörünün ve katliamların artışına paralel olarak seferberlikler de yaygınlaşıp kitleleşti. Temmuz ayında eylemlerin yaygınlığı ve kitleliliği doruk noktasına ulaştı. 15 Temmuz günü gerçekleşen "Cuma gösterileri"ne Hama ve Humus kentlerinde yüz binlerce kişi katılırken, ülke çapında bu sayı bir milyonu buldu. Rejim, Ramazan ayında seferberliklerin daha da derinleşeceğinden endişelenerek Ramazan'ın arifesinde devrimin merkez üsleri haline gelen Hama ve Humus kentlerini ordu birlikleriyle kuşattı ve geniş çaplı katliamlar gerçekleştirdi.

Ağustos ayında rejim üzerindeki dış basınç da iyiden iyiye arttı. İlk aşamada rejime destek çıkan, Esad önderliğinde "demokrasiye düzenli geçiş" politikasını hayata geçirmeye çalışan ve çeşitli reformları gerçekleştirmesi için rejim üzerinde basınç oluşturan ABD ve diğer emperyalistler, rejimin meşruiyetini giderek yitirdiği ve bir iç savaş tehlikesinin ufukta belirmeye başladığı bu süreçte, politikalarında makas değişikliği yaptılar ve ilk defa Obama tarafından Esad'a çekilme çağrısı yapıldı. Kısa bir süre öncesine kadar rejimin yakın müttefiği Türkiye de, bu süreçteki "reform telkinleri"nin sonuç vermemesiyle birlikte Esad'a olan desteğini geri çekti.

26 Ağustos'ta Kaddafi'nin Libya'da devrilmesi ise, Esad rejimi üzerindeki baskıları yoğunlaştıran bir başka etken oldu. Kaddafi'nin devrilmesi bir yandan, Arap coğrafyasında bir diktatörün daha yıkılması bağlamında moral destek verir ve

rejimin endişelerini artırırken (Baas rejiminin resmi yayın organları Kaddafi'nin devrildiğini, devrilişinin ancak üç gün sonrasında ilk kez duyurur) diğer yandan, emperyalistlerin dikkatini bu süreçte devrimin merkez noktası haline gelen Suriye üzerine yoğunlaştırmasına da neden oldu. Öte yandan, Kaddafi'nin düşüşünün ardından, Suriye'de emperyalist müdahaleyi destekleyen kesimlerin güç kazanması, sürecin başka bir çelişkili yönüydü.

Temmuz ayının sonundaki yoğun baskının ardından Ağustos ayında seferberliklerde kısmi bir geri çekilme yaşanırken, Rejime muhalif siyasi parti ve hareketlerin bir kesimi ise Ağustos ayının sonunda, İstanbul'da rejimin devrilmesi hedefi çerçevesinde Suriye Ulusal Konseyi'nin kuruluşunu ilan ettiler.

Eylül ayında okulların açılması ve öğrencilerin eylemlerde önemli bir rol üstlenmesiyle seferberliklerin tekrar ivme kazandığı görüldü. Öte yandan bu dönemde, ordudan firar eden askerlerin sayısı azımsanamayacak bir noktaya ulaştı. Bu askerlerin bir bölümü tarafından kurulan ve rejimin silahlı güçleriyle mücadeleye girişen Özgür Suriye Ordusu, düzenlediği ses getirici eylemlerle, kırsal kesimin bazı bölgelerinde ve Humus, İdlib gibi şehirlerin bazı mahallelerinde kontrolü ele geçirdi.

Ekim ayından itibaren ise, mücadele yeni biçimler kazanarak yaygınlaştı. Kepenk kapatma eylemleri giderek sıklaşırken, Aralık ayında Yerel Koordinasyon Komiteleri genel grev çağrısında bulundu. Genel grev çağrısı sonucunda, sokaklar boşalır ve dükkânlar kepenk kapatırken, okullarda ders yapılmadı, ulaşım araçları çalışmadı ve birçok atölyede işbaşı yapılmadı. Grev çağrısı sanayinin kilit sektörlerini ve büyük fabrikalardaki işçileri kapsamaktan aciz kalmış olsa da; devrim başladığından bu yana süreçten kısmen yalıtık kalan ülkenin iki belirleyici kenti Şam ve Halep'te de çağrının yankı bulmuş olması devrim adına önemli bir ilerlemeyi gösteriyordu.

Rejim ve kitleler arasında bir yenişememe durumunun meydana geldiği bu dönemde, her gün onlarca kişinin ölümü bir rutin haline gelirken, emperyalizmin yaşanan süreci kontrol altına alma çabaları da giderek yoğunlaştı. Askeri

müdahele imkanlarının oldukça kısıtlı olduğu bir ortamda, rejim üzerindeki ekonomik yaptırımlar iyiden iyiye sıkılaştırıldı, diplomatik baskılar yoğunlaştırıldı ve pro-emperyalist ve burjuva bir muhalefetin inşasına aktif destek verildi.

Baas Rejimi

Arap devrimleri sosyalist hareket içerisinde ciddi tartışmaları da beraberinde getirdi. Sosyalist hareketin bir kesimi, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da yaşananların devrim olduğunu reddederken, süreci emperyalizmin bölgeyi yeniden yapılandırması olarak okudular. Başka bir kesim ise, daha temkinli bir biçimde, Tunus ve Mısır'daki süreci desteklediklerini açıklarken, Libya'daki ve Suriye'deki gelişmelere rejimlerin anti-emperyalist olduğu ve olayların emperyalizmin komplosu sonucu patlak verdiği gerekçesiyle karşı çıktılar, Esad ve Kaddafi'nin yanında tavır aldılar. Castro ve Chavez'in Tunus ve Mısır devrimlerine kayıtsızlıkları ve ardından Suriye ve Libya'da açıktan diktatörlükleri desteklemeleri uluslararası sol hareket içerisindeki kafa karışıklıklarını artırdı. Türkiye'de de *Birgün* gazetesi ve TKP'nin yayın organları, Castro-Chavez çizgisinin sadık takipçileri oldular. Bu noktada, Baas rejiminin yapısı ve tarihsel süreci üzerinde kısaca durmak gerekiyor.

Baas Partisi (Arap Sosyalist Diriliş Partisi) 1943 yılında iki milliyetçi aydın önderliğinde Şam'da kuruldu. Sömürgeciliğe karşı mücadelenin ve yükselen işçi hareketinin damgasını vurduğu bir dönemde, Baas Partisi küçük burjuva milliyetçi bir hareket olarak ortaya çıktı. Baasçılar Arap ulusunun tek bir devlet çatısı altında birleştirilmesini ve ulusal bağımsızlığı savunuyor, Marksizmden kendilerini titizlikle ayırıştırarak Arap sosyalizmi adı altında, devlet kapitalizmi temelinde gerçekleştirilecek ulusal kalkınmayla sınıf karşıtlıklarının yumuşatılmasını hedefliyorlardı.

Suriye 1946 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazandıktan sonra, devlet erki geleneksel Sünni elitin hakimiyetindeydi. Şehirli ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahiplerinden oluşan bu egemen kesim, baskıcı bir diktatörlük eliyle, emperyalizmle işbirliği içerisinde ülkeyi yönetiyordu. Bölge, mezhep ve aşiret

bağlarının iktidar ilişkilerinde belirleyici önemi olan, etnik ve dini kimliklerin çoğu kez sınıfsal konumlarla örtüştüğü ülkede, özellikle azınlık kesimler ağır bir yoksulluk ve sömürü içerisindeydi. Böyle bir dönemde, Baas Partisi'nin ideolojisi yoksul köylülere, kırsal kesimde yaşayan azınlıklara, klientelist devlet yapısından zarar gören küçük burjuvazi ve aydınlara ve giderek de işçi sınıfına cazip geliyordu. Zamanla, ordu içerisindeki etkisini de artıran Baasçılar, 1963 yılında gerçekleştirdikleri askeri darbeye iktidarı ele geçirdiler.

İktidarı eline almasının ardından Baas Partisi, bir yandan rakip partileri temizleyip Olağanüstü Hal Yasası'yla ülkeyi yöneterek Bonapartist bir tek parti diktatörlüğünün inşasına girişirken, diğer yandan işçi ve köylü tabanının basıncı altında ve Sünni Müslüman elitin gücünü kırmaya dönük olarak çeşitli sektörlerde kamulaştırmalara gitti, radikal bir toprak reformunu gerçekleştirmeye koyuldu. Birkaç yıl içinde finans sektörü, yabancılara ait petrol şirketi, sanayi ve ticaret sektöründeki belli başlı şirketlerin çoğu, devlet mülkiyetine geçirilmişti.(7)

Öte yandan, Sovyetler Birliği ile ilişkiler geliştirildi ve zamanla Suriye, Sovyetler Birliği'nden en fazla ekonomik ve askeri yardım alan ülkelerden biri haline geldi. Arap ulusunun birleştirilmesi hedefi dahilinde, Mısır ve Irak'la "Birleşik Arap Devletleri"nin kurulması için görüşmelere başlandı. Fakat bu görüşmeler tahmin edileceği üzere, her bir ülke burjuvazisinin ve egemenlerinin kendi çıkarlarını ön planda tutmasından dolayı başarısızlığa uğrayacaktı.

İktidara gelişinin ardından Baas Partisi, içindeki farklı politik eğilimlerin şiddetli mücadelesine sahne oldu. İlk olarak, partinin "geleneksel" kanadıyla, ekonomi ve dış politika alanında daha "radikal" bir çizgi talep eden kanadı arasında bir mücadele ortaya çıktı. Bu süreç, "radikal" kanadın 1966 yılında gerçekleştirdiği darbeye sonuçlandı. Daha sonra, özellikle İsrail'le 1967 yılında yapılan Altı Gün Savaşı'nın kaybedilmesiyle, otoritesini yitirmeye başlayan "radikal" kanatla, Hafız Esad önderliğindeki pragmatik ve "liberal" kanat arasında bir mücadele başlayacaktı. Bu mücadelenin sonucu da, Esad önderliğinde 1970 yılında gerçekleştirilen darbe tarafından belirlendi.

Esad, 1970 darbesiyle dizginleri eline almasının ardından, patronaj sistemine dayalı yapıyı kendi kişiliği etrafından yeniden örgütlerken, tek parti diktatörlüğü de giderek tek adam diktatörlüğü görüntüsü kazandı. Esad, yeniden örgütlemeyi başardığı devlet erki sayesinde, Muaviye dönemi de dahil olmak üzere, Suriye tarihinde iktidarda en uzun süre kalmayı başaran devlet adamı olacaktı.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşan yeni dünya durumunda Baas Partisi gibi küçük burjuva milliyetçi hareketler; Doğu Bloku'nun varlığının dış politikada manevralara olanak verdiği, dünya kapitalizminin ciddi bir ekonomik büyüme yaşadığı ve ulusal bağımsızlık mücedelerinin ivme kazandığı bir dönemde yukarıda anılan kimi "ilerici" önlemleri gerçekleştirebilmişti. Fakat yetmişli yıllardan itibaren dünya kapitalizminin krize girdiği, emperyalizmin neoliberal karşıdevrim saldırısını hayata geçirmeye başladığı, kitle hareketlerinin Stalinist, sosyal demokrat ve milliyetçi önderliklerinin ihaneti sonucunda yenilgiye uğradığı bir dönemde; Baas rejimi türünden popülist-Bonapartist rejimler, geçmiş dönemdeki manevra olanaklarını yitirecek, ya dünya emperyalist sistemine eklenmek ya da onu tümüyle karşısına almak seçenekleri arasında kalacaktı.

Sınıf doğaları gereği de bu rejimler, 1970'li yıllardan itibaren dünya kapitalizmiyle bütünleşme stratejisini hayata geçirmeye başlayacaklardı. Bu dönemde bu rejimlerin "popülist" ve "ulusalcı" nitelikleri tasfiye edilirken, Bonapartist baskı mekanizmaları güçlendirilecek, rejimler tamamen gerici ve yer yer faşizan nitelikler gösteren bir yapıya bürünecekti. Bu politikaları Mısır'da 1970'te iktidara gelen Enver Sedat, Irak'ta Saddam Hüseyin uygulamaya koyarken, Suriye'de bu süreç Hafız Esad tarafından hayata geçirilicek, oğlu Beşar Edad tarafından da kararlılıkla sürdürülecekti.

Bu çerçevede, Esad'ın iktidarıyla beraber ilk olarak, geleneksel Sünni elite rejim arasındaki ilişkiler restore edildi, Baas iktidarıyla beraber devletin "mülkiyetini" elinde bulunduran Alevi ağırlıklı asker-sivil bürokrasi ile bu kesim arasında bir "tarihsel blok" oluşturmaya girişildi. Piyasa ilişkileri geleneksel ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri lehine adım adım yeniden düzenlendi, bu süreçte giderek burjuvalaşan yüksek bürokrasi ve yakın çevresi ile bu kesimlerin bütünleşmesi sağlandı. Esad'ın ikinci hedefiyse, yabancı yatırımların ülkeye

çekilmesiyle ekonomik büyümenin artırılması ve bu sayede dünya kapitalizmiyle bütünleşmenin ilerletilmesi idi. Bu bağlamda, Arap monarşileriyle ilişkiler yeniden geliştirildi ve bu ülkelerin petro-dolarları Suriye'ye çekilmeye başlandı. Emperyalizmle ilişkileri onarmak içinse, İsrail'e yönelik tutum yumuşatıldı, Lübnan'daki iç savaş sürecinde, Filistinli gerillalar ve Lübnan solunun karşısında Lübnanlı Hıristiyan faşistler lehine ülkeye müdahale edildi. Baas rejiminin Lübnan İç Savaşı'nda oynadığı karşıdevrimci rol, Stalinizmin etkisiyle dünya solunda bu rejimin "ilerici" olduğu yönündeki yanılsamaya karşın, rejimin gerçek yüzünü açıkça ortaya koyuyordu.

Bütün bu sürece kamu mülkiyetinin ve sosyal hakların adım adım tasfiyesi eşlik ediyordu. Öte yandan, 1970'li yılların ortalarından itibaren, dünya ekonomisindeki krizin bir sonucu olarak ülkenin derin bir ekonomik bunalıma sürüklenmesiyle birlikte, kentte ve kırdaki giderek yoksullaşan kesimlerde oluşan memnuniyetsizlik, orta ölçekli pazar burjuvazisinin devlet kapitalizmi rejimine kronik muhalefeti ve bu süreçte rejimin ideolojik iflası ile Stalinizmin rejime olan desteği; rejime karşı Müslüman Kardeşler önderliğinde, radikal İslamcı bir muhalefetin gelişimine neden oldu.

Arap milliyetçiliğinin çöküşü ile rejimin dünya kapitalizmiyle bütünleşme stratejisini ve neoliberal politikaları hayata geçirmeye başlaması, Stalinistlerin ve diğer Arap milliyetçisi hareketlerin, Baas Partisi ile birlikte Ulusal İlerici Cephe'yi oluşturup rejimin payandaları haline geldiği bir ortamda, yoksullaşan, marjinalleşen orta sınıfların ve emekçi kitlelerin liderliğini İslami hareketler üstlenmeye başladı. Müslüman Kardeşler'in 1970'lerin ortalarından itibaren silahlı eylemlerle rejime karşı giriştiği mücadele, doruk noktasına 1982 yılında Hama'daki ayaklanmayla vardı. Müslüman Kardeşler'in önderliğinde bütün kentin katıldığı, yaklaşık bir ay süren bu silahlı ayaklanma, rejimin bölgeye uyguladığı soykırım yöntemleriyle, en az on bin kişinin öldürülmesi ve şehrin neredeyse tamamen tahrip edilmesiyle bastırılabilirdi. Bu döneme dek, büyük bir ekonomik ve siyasi bunalım içerisindeki rejim, Hama'da gerçekleştirdiği korkunç katliamlarla isyanı bastırması ve muhalefetin bu sürecin ardından yaşadığı demoralizasyonla, 1980'li yıllarda kendisini yeniden konsolide etmeyi başardı.

1970'lerin ikinci yarısında başlayan Lübnan İç Savaşı sürecinde, kendi güdümünde olmayan bir Lübnan devriminden duyduğu korku ve bu ülkede gerçekleşecek muzaffer bir devrimin İsrail'le yeni bir savaş başlatabileceği kaygısıyla Lübnan'da Hıristiyan karşıdevrimcileri destekleyen ve bu nedenle, o döneme dek önemli mali yardımlar aldığı Arap devletleriyle arası bozulan Baas rejiminin; 1979 İran Devrimi'nin ardından iktidara gelen İslam rejimiyle sıcak ilişkiler kurması ve Irak-İran Savaşı'nda İran'ı desteklemesi, Suriye'yi Sünni Arap rejimlerinden daha da tecrit etti. Bölgedeki Sünni Arap rejimlerine karşı "Şii bağlamı" temelinde gelişen Suriye-İran yakınlaşması ise, Suriye Baas rejiminin Irak Baas rejimiyle yaşadığı ihtilaf, Irak'ın emperyalizmin koçbaşı olarak İran'a saldırması ve Suriye'nin Sovyetler Birliği ile yakın ilişkilerinin de etkisi sonucunda savaşta İran'ın tarafında yer almasıyla, giderek gelişti.

1980'lerin ortalarından itibaren Sovyetler Birliği'nin çöküş sürecine girmesi, Baas rejimi için yeni bir bunalımın başlangıcı olacaktı. Hafız Esad bu duruma çabuk bir tepki gösterecek ve "Yeni Dünya Düzeni"nde yer edinebilmek için oldukça aktif davranacaktı. Esad rejimi, Körfez Savaşı sırasında ABD'nin oluşturduğu koalisyon içinde yer aldı ve ABD'nin Irak işgalini aktif bir biçimde destekledi, İsrail'le diplomatik ilişkiler kurdu, ülkenin uluslararası kapitalizme eklemleme çabalarını hızlandırdı, ülkesindeki neoliberal süreci ilerletti. Fakat emperyalizmin, gerek İsrail'le ilişkiler konusunda Suriye'nin tam teslimiyetini dayatması, gerekse ülkede "devlet kapitalizmi"nin tümüyle tasfiye edilerek neoliberal ve parlamenter bir rejimi talep ederek, bir anlamda Baas rejiminin tasfiyesini istemesi, Esad'ın emperyalizme tümüyle entegre olma çabasını başarısızlığa uğrattı. Dolayısıyla, Baas rejiminin bölgede emperyalizm ve İsrail'le yaşadığı, bugüne dek süren ihtilafları, rejimin "antiemperyalist" karakterinden ziyade, onun emperyalizm ve İsrail'le devam eden müzakere sürecinde bir pazarlık kozu ve bir anlamda kendi varlığını devam ettirme çabası olarak okumak gerekir.

Hafız Esad'ın 2000 yılında ölümünün ardından iktidara geçen Beşar Esad'la birlikte, dünya kapitalizmiyle bütünleşme stratejisi yeni bir ivme kazandı. Siyasi alanda Esad'ın giriştiği siyasi reformlar rejimin Eski Muhafızları'nın engeliyle karşılaşırken, ekonomi alanında askeri-sivil bürokrasinin çıkarlarına temelde zarar vermeden, neoliberal programın ilerletilmesi sağlandı. Bankacılık sistemi kamunun tekeline çıkarıldı, Şam'da menkul kıymetler borsası kuruldu, kur

politikaları serbestleştirildi, yabancı sermayeye yönelik önemli teşvik programları uygulanmaya başladı. Fakat Esad'ın iktidara gelişinin kısa süre ardından Filistin'de başlayan İkinci İntifada, ardından gerçekleşen 11 Eylül olayları, Afganistan ve Irak'ın işgali, Lübnan'da yaşanan Hariri suikastı gibi gelişmeler ve bu dönemde Bush yönetiminin Baas rejimini diplomatik yöntemlerden çok baskı ve/veya şiddet yoluyla düşürme perspektifi, rejimin emperyalizmle ilişkilerinin ilerlemesini engelledi. Obama yönetiminin uygulamaya giriştiği "demokratik gerici" yöntemleri ise, henüz mantıki sonuçlarına ulaşmadan rejim devrim sürecinin girdabına girecekti.

Emperyalizmin ve Bölge Ülkelerinin Tutumu

Suriye'deki rejimin "antiemperyalist" ve "ilerici", dolayısıyla Suriye'deki ayaklanmanın emperyalistlerin ve İsrail'in bir komplosu olduğunu iddia edenler, emperyalizmin ve İsrail'in neden uzun bir süre boyunca ayaklanmalar karşısında Esad rejimini desteklediklerini açıklamakta kuşkusuz epey zorlanacaklardır.

Arap devrimci sürecine hazırlıksız yakalanan, Tunus ve Mısır'daki pro-emperyalist diktatörlüklerin devrilişi sürecinde inisiyatifi yitirme tehlikesiyle karşılaşan emperyalizm, zaman içerisinde "demokrasiye düzenli geçiş" konseptini öne çıkarmaya başladı. Bunun anlamı, mevcut Arap rejimlerinde, rejimlerin temel karakterine hanel gelmeksizin, iktidardaki diktatörlerin veya monarkların önderliğinde ve kontrolünde, rejimlere parlamenter demokratik bir görünüm kazandırarak kitle hareketlerini yatıştırmak ve seferberlikleri söndürmek, ekonomik açıdan da ülkeleri dünya kapitalizmine tümüyle entegre etmeye çalışmaktı. Suriye özelinde ise bunun anlamı, emperyalizm tarafından yıllarca "reformcu" kişiliğiyle övülen ve teşvik edilen Beşar Esad'ın önderliği altında rejimin reforme edilmesi ve "kontrol edilemez" bir devrim tehlikesinin önüne geçilmesiydi.

Esad rejimiyle var olan çeşitli çatışma alanlarına karşın, rejimin kitle hareketiyle yıkılması sonucu bölgede kontrolü tümüyle yitirmekten endişelenen emperyalistler ve Siyonist rejim, bu nedenle uzun bir müddet boyunca -halkına

katliam uğradığı resmi gerekçesiyle NATO'nun Kaddafi'ye bomba yağdırdığı bir dönemde- Esad'a çekil çağrısı yapmaktan dahi imtina ettiler ve onu rejimi reforme etmesi yönünde ikna etmeye çalıştılar. Bu noktada, özellikle Libya'daki müdahale bağlamında kendi ülke kamuoylarında ciddi bir tepkiyle karşılaşan emperyalist kamp, dikkatini Suriye'ye yoğunlaştırmakta ciddi bir sıkıntı yaşarken, Suriye'deki sürecin kontrolünde Türkiye'ye önemli bir misyon yükledi.

AKP hükümetinin "komşularla sıfır sorun" konsepti dahilinde, Ortadoğu coğrafyasına nüfuz etme stratejisindeki temel ülke olan Suriye'de devrim sürecinin başlaması, Türkiye'de de alarm zillerinin çalmasına neden olmuştu. AKP hükümetinin Baas rejimiyle ekonomik ve politik olarak oldukça yakın ilişkiler geliştirdiği, yakın zamana dek Erdoğan'ın Esad'a "kardeşim" diye hitap ettiği bir dönemde Baas rejiminin düşme ihtimali, Türkiye hükümeti için de bir kabus anlamına gelmekteydi. Bu bağlamda AKP hükümeti, emperyalizmin de inayetini alarak, Suriye'deki "düzenli geçiş" in koordinatörlüğüne soyundu. Bu süreçte Türkiye, Suriye rejimi üzerinde yoğun bir diplomatik baskı uygulayarak, Esad'a baskıları durdurması ve reformları hayata geçirmesi yönünde vaaz verirken bir yandan da rejimi sıkıştırmaya dönük çeşitli adımlar attı. Suriyeli mültecilere kapılarını ardına kadar açtı (yaklaşık 19 bin Suriyelinin Türkiye'ye giriş yaptığı tahmin ediliyor), Suriyeli muhaliflere ev sahipliği yaptı ve Suriye Ulusal Konseyi'nin kurulmasında önemli bir rol oynadı.

Ayaklanmanın giderek yaygınlaşması ve Esad'ın yönetim kapasitesini yitirdiğine ikna olduktan sonra ise, emperyalistler önce rejim üzerindeki ekonomik ve diplomatik yaptırımları artırdı, ardından ilk kez Ağustos ayında Obama'nın ağzından Esad'a çekilme çağrısı yaptı. Bu dönemecin ardından Türkiye de, Suriye'yle diplomatik ilişkilerini kesti ve dikkatini pro-emperyalist, burjuva bir alternatifi inşasına yoğunlaştırdı. Özellikle son dönemde, Suriye ordusundan ayrılan askerlerin kurduğu Özgür Suriye Ordusu'na da Türkiye açık destek vermektedir. Oluşumun kurucularından ve liderlerinden Albay Riad Al As'ad Türkiye'ye sığınmış olup, Türk güvenlik güçlerinin koruması altında faaliyetlerini sürdürmektedir. Ve yine, Ekim ayı içerisinde Hatay'da gerçekleştirdiği askeri tatbikatla Türkiye hükümeti, Esad rejimine yeni bir mesaj yollamıştır. Öte yandan Türkiye, Suriye'ye yönelik olası bir askeri müdahale senaryolarında da baş aktör olarak tasarlanmaktadır. Bu senaryolarda Suriye hava koridorunun kapatılması ve

Suriye'nin kuzeyinde Türkiye tarafından bir "tampon bölge" oluşturulması dile getirilmektedir.

Kaddafi döneminde Libya'yla önemli ekonomik ilişkileri bulunan ve Kaddafi'nin yıkılmasının ardından buradaki nüfuz alanlarını büyük ölçüde ABD, İngiltere ve Fransa'ya kaptıran Rusya ve Çin'in Suriye'yle ilgili temel pozisyonu ise, Libya'da yaşadığı "yenilginin" bir benzerini Suriye'de yaşamamak üzerine kurulu. Suriye'yle tarihsel olarak yakın ilişkilere sahip Rusya ve Çin, bu süreçte Esad rejimini açıktan destekledi, BM Güvenlik Konseyi'ndeki yaptırım kararlarını veto etti ve rejimin devrimi bastırarak düzeni yeniden tesis etmesini umdu. Fakat, gelinen noktada Libya'da olduğu gibi treni kaçırmaktan endişelenerek, rejimin giderek sona yaklaştığını gördükleri bir dönemde, rejime yönelik eleştiri dozunu yükselttiler ve Eylül ayında ilk kez, rejimin gerekli reformları yapmadığı takdirde istifa etmesi gerektiğini açıkladılar. Buna karşın, emperyalizmin Avrupa Birliği ve Arap Birliği üzerinden Suriye'ye yönelik diplomatik baskıyı yoğunlaştırdığı ve BM Güvenlik Konseyi'nin müdahalesi talebinin giderek daha sık dillendirildiği son aylarda, Güvenlik Konseyi'nden bağlayıcı bir kararın çıkmasının karşısında durmayı sürdürdüler.

Rejimin "stratejik" müttefiği İran ise, Arap devrimci sürecini bir "İslami uyanış" olarak selamlayıp rejim değişikliklerini desteklerken, tahmin edileceği üzere Suriye'deki devrimci ayaklanmayı ABD'nin ve İsrail'in bir kışkırtması olarak ilan etmiş ve olayların başladığından bu yana Esad rejimine koşulsuz destek sunmuştur. Arap coğrafyasındaki nüfuzu, özellikle Filistin ve Lübnan'daki direniş hareketlerine ulaşması açısından hayati önem taşıyan Suriye'de Baas rejiminin düşmesi, İran'daki İslami rejim açısından büyük bir kayıp olacaktır. Aynı şekilde rejimin bir diğer tarihsel müttefiki Hizbullah da, bu süreçte Esad rejiminin koşulsuz bir biçimde arkasında durmuş ve hatta bazı iddialara göre, milislerinin bir kısmı devrimin bastırılması için Suriye'de Esad rejiminin hizmetinde görev almıştır.

Öte yandan, Arap devrimci süreci başladığından bu yana yolsuzluk karşıtı ve "iş ve ekmek" talepleri ekseninde seferberliklere sahne olan Irak'ta, İran'ın nüfuzu altındaki Şii ve İslamcı hükümet de Esad rejimine arka çıkmıştır. Fakat, "Şii

eksenini” oluşturan bu hükümetler ve hareketler, Esad rejiminin etrafındaki çemberin giderek daralmasıyla, son dönemlerde rejime yönelik eleştiri dozunu artırmış, Esad sonrası dönemin hazırlıklarına girişmişlerdir.

Esad rejimine dönük olarak bir emperyalist müdahale ihtimali ise, şimdilik zayıf görünmektedir. Öncelikle, emperyalizmin Afganistan ve Irak’taki askeri yenilgisi ve ardından Libya’daki müdahalenin ülke kamuoylarında yarattığı önemli tepkinin yanısıra, dünya ekonomik krizinin emperyalist ülkeler üzerinde yarattığı baskı ve yeni bir kapsamlı askeri müdahaleye girişmenin getirdiği zorluklar; Rusya ve Çin’in Suriye’ye yönelik bir askeri müdahalenin kararlılıkla karşısında olması ve belki de en önemlisi; Suriye’nin bölgedeki kilit konumundan ötürü, olası bir askeri müdahalenin getireceği riskler, emperyalizm açısından bu ihtimali şu ana dek ve yakın bir vade dahilinde de devre dışı bırakmıştır.

Fakat özellikle son aylarda, inisiyatifi ele geçirebilmek amacıyla emperyalizm, siyasi, diplomatik ve ekonomik araçları giderek daha aktif kullanmaya başladı. Suriye’nin önemli bir ticari ortağı olan ve petrol ihracatının büyük bir kısmını gerçekleştirdiği Avrupa Birliği, Suriye üzerindeki ekonomik yaptırımları giderek sıkılaştırdı ve son olarak Suriye’den petrol ithalatını da durduracağını ilan etti. Öte yandan, pro-emperyalist Körfez ülkelerinin kontrolündeki Arap Birliği kullanılarak, rejim üzerindeki siyasi ve diplomatik baskılar pekiştirildi. BM Güvenlik Konseyi’nden rejime yönelik yaptırımlar içeren bir kararın alınması için Rusya ve Çin üzerindeki baskı artırıldı.

Kitle Hareketi ve Siyasal Muhalefet

Arap devrimci sürecinin bütününde olduğu gibi, Suriye’de de kitle hareketi işsiz, yoksul ve genç kitlelerin öncülüğünde, kendiliğinden bir halk hareketi olarak ortaya çıktı. Fakat Suriye’de kitleler ne Mısır ve Tunus’ta olduğu gibi kitlesel seferberlikler gerçekleştirme, ne de Libya’da olduğu gibi bir silahlı ayaklanma başlatma imkanına sahipti. Dolayısıyla, Hama, Humus, Qamışlı gibi kentlerde, kimi zaman on binlerce insanın katıldığı seferberlikler düzenlenebilmişse de, genel olarak seferberlikler küçük çaplı ve yalıtılmış bir biçimde fakat sürekliliğini

hiç yitirmeden gerçekteşti.

Suriye’de kitlelerin özörgütlenmesi adına, Tunus’ta olduğu gibi direniş komiteleri veya sendikal örgütlenmeler, Mısır’da olduğu gibi bağımsız sendikalar veya Libya’daki milis komiteleri gibi etkin özörgütler kurulamamışsa da, gençlerin başını çektiği çeşitli özörgütlenmelerin olduğu -bunlardan en bilineni Yerel Koordinasyon Komiteleri- ve bunların seferberliklerin örgütlenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. Suriye’deki devrimci sürecin en önemli zaaflarından biriye, seferberliklere ana rengini veren emekçi halk kitleleri olmakla birlikte, işçilerin ve emekçi kitlelerin örgütlü bir sınıf hareketi yaratmaya henüz muktedir olamamaları. Tunus ve Mısır’da kitlesel seferberliklerin diktatörlükleri sarsmaya başlamasının ardından, diktatörlerin ipini çeken belirleyici etmenin işçi sınıfının yaygın politik grevlere girişmesi olduğu düşünöldüğünde, Suriye’de bu etmenin eksikliği yakıcı biçimde kendini gösteriyor. Henüz grev ve fabrika işgalleri gibi işçi sınıfı temelli seferberliklere rastlanamasa da, küçük işyerlerinin ve esnafların gerçekleştirdiği ses getirici ve yaygın “kepenk kapatma” eylemleri, özellikle Hama, Hums, Deraa, İdlib gibi kentlerde sıklıkla başvuru olan bir yöntem.

Halk hareketine yönelik gerçekleştirilen devlet terörüne karşı kitlelerin öz savunmasını oluşturması ise, Suriye devriminin bir başka acil ihtiyacı. Bu noktada, kitlelere ateş açmayı reddederek ordudan binlerce askerin ayrılması ve bunların önemli bir kısmının direniş saflarına geçmesi önemli bir gelişme. Ordudan ayrılarak direniş saflarına geçen veya silahlı direniş hareketine katılan milislerce oluşturulan en bilinen örgütlenme ise Özgür Suriye Ordusu.

Özgür Suriye Ordusu, özellikle Hama, Hums gibi vilayetlerde etkin ve şu ana dek güvenlik güçlerinin çeşitli operasyonlarını engellemeyi başarmış durumda. Özgür Suriye Ordusu gibi örgütlenmeler, eğer rejimin terörüne karşı kitlelerin öz savunma birliklerinin oluşturulmasında bir kaldıraç işlevi görürse, bu durum devrimin ilerlemesinde önemli bir adım olabilir. Fakat, bu gibi örgütlenmeler sektör yapılanmalar halinde örgütlenip özellikle de mezhep temelli bir ideoloji ve örgütlenmeyle hareket ederlerse, devrimin önünde ciddi birer engel haline de gelebilirler. Her halükarda, rejimin uyguladığı terör karşısında devrimin yalnızca “barışçıl” gösterilerle ilerlemesinin mümkün olmadığı bir süreçte; ezenin ve

ezilenin uyguladığı şiddet arasında ayırım gözetmeden mutlak bir “şiddet karşıtlığı” temelindeki anlayışın, son tahlilde karşıdevrime hizmet ettiği, tarihsel deneyimler tarafından sabitlenmiş açık bir gerçek olarak önümüzde duruyor.

Yaklaşık elli yıldır olağanüstü hal kanunlarıyla yönetilen otokratik bir sistemde, Ulusal İlerici Cephe dahilinde faaliyet gösteren rejimin işbirlikçisi milliyetçi ve Stalinist partilerle, radikal İslamcı konspiratif örgütler dışında bir politik hareketten bahsetmek ise, pek mümkün değil. Harekete “kendigilinden” niteliğini veren temel etmenlerden birini de bu durum oluşturuyor. Çeşitli kesimlerin dillendirdiği, harekete İslamcılar tarafından önderlik edildiği iddiası ise, nesnel gerçeklerle uyuşmadığı gibi rasyonel bir mantık yürütmesine de dayanmıyor. Sekter ve yalıtık radikal İslamcı örgütleri bir yana bırakırsak, ülkede en geniş muhalif tabana sahip olduğu tahmin edilen Müslüman Kardeşler örgütü, bir burjuva siyasal hareket olarak, uzun yıllar önce silahlı mücadeleyi bıraktığı gibi, uzunca bir süredir de rejimle uzlaşma arayışı içerisine girmiş durumda. **(8)** Böyle bir durumda, Müslüman Kardeşler’den kitlesel seferberlikler yoluyla rejimin yıkılması sürecinin önderliğine soyunmasını beklemek, belki birtakım toplum mühendislerinin ve ideologların fantezisinde yaşanacak bir gelişme.

Devrimin başlamasından itibaren Suriye muhalefeti rejime karşı birleşik bir cephe oluşturabilmek için çeşitli girişimlerde bulundu. Bunlardan en bilineni ve kapsayıcı olanı, Suriye Ulusal Konseyi. Konsey, Müslüman Kardeşleri, çeşitli burjuva liberal partileri veya oluşumları, çeşitli Kürt örgütlenmelerini, Yerel Koordinasyon Komiteleri’ni ve çeşitli gençlik örgütlenmelerini kapsıyor. Kendine Libya’daki Ulusal Geçiş Konseyi’ni referans alan ve ağırlıklı sürgündeki hareketler tarafından oluşturulan Konsey’in, Suriye’deki etkinliği ve kapasitesi henüz epey tartışmalı. Zaten Konsey şimdilik, temel olarak “uluslararası tanınma”, diplomatik lobi faaliyetlerine yoğunlaşmış durumda. Burjuva partilerin ana rengini verdiği Konsey, programını “demokratik ve sivil bir devlet”in inşasıyla sınırlıyor. Deklarasyonunda bir dış müdahaleye karşı olduğunu ilan etse de, içerisinde dış müdahale yanlısı önemli bir kesimi barındırdığı da biliniyor. Suriye Ulusal Konseyi dışında bir diğer önemli muhalefet koalisyonu ise, Şam’da kurulan Ulusal Koordinasyon Komiteleri. Daha çok Suriye içerisinde faaliyet yürüten milliyetçi ve seküler partiler tarafından kurulan bu oluşum, dış müdahaleye kesinlikle karşı olmasının yanı sıra Konsey’den ayrılan bir diğer yönü, rejimle kesin bir kopuştan

kaçınması ve rejimle diyalog geliştirmeye eğilimli olması. Bu iki oluşumun da ortak noktası ise, burjuva bir programa sahip oluşu ve emekçi kitlelerin ekonomik ve sosyal taleplerine kayıtsızlığı.

Olasılıklar

Devrimin başlamasının ardından temel stratejisini, bütün olanaklarını seferber ederek baskı ve şiddet yöntemiyle devrimi ezmek üzerine kuran Baas rejimi, oynadığı kumarı kaybetti ve devrimi ezmeyi başaramadı. Baas rejiminin düzeni yeniden tesis etmesi ve varlığını eskisi gibi sürdürebilmesi artık mümkün değil. Suriye halkı maruz kaldığı yoğun teröre rağmen, kahramanca bir mücadele yürüttü ve rejimin bu stratejisini boşa çıkardı. Diktatörlük rejiminin siyasi olarak iflas etmesi, Suriye devrimi adına önemli bir zaferken, devrimin önünde fırsatlarla ve tehlikelerle dolu yeni bir dönem bulunuyor.

Mevcut hali ve kapasitesiyle devrim, rejimin meşruiyetini büyük ölçüde yitirmesini sağlamasına rağmen, rejimi yıkmaya muktedir olamadı ve mevcut yöntemleriyle bunu başarması de mümkün görünmüyor. Zira, rejim halen hatırı sayılır bir kitle desteğine sahip ve güvenlik aygıtları yekpare niteliğini korumayı sürdürüyor. Öte yandan, siyasi kriz ve ekonomik yaptırımlara birlikte gelen ve etkisini günden güne artıran ekonomik kriz, burjuvazinin rejime olan desteğini zaman içinde çekmesine neden olabilir, maaşlarını alamaması halinde devlet çalışanları rejimden kopabilir, güvenlik aygıtları ve paramiliter çeteler -Şabiya- paralize olabilir.

Bu noktada, devrimin önündeki temel tehlikelerden birisi sürecin sekter bir iç savaşa sürüklenmesi. Devletin Alevi ve diğer azınlıklar arasındaki etkisini koruyabilmek için sistematik olarak kışkırttığı "Sünni-Şii" ayrımı, ve yine radikal İslamcı Sünni grupların tutumları, devrimin mezhepsel bir savaşa dönüşerek yozlaşmasına neden olabilir. Öte yandan, sistematik terörün sürdüğü ve her gün onlarca kişinin öldüğü mevcut pat durumunda, kitlelerin giderek yılgınlığa düşmesi, emperyalist müdahale talebini güçlendirebilir ve yeni bir emperyalist müdahale gündeme gelebilir. Devrimin başlangıcında kitleler herhangi bir dış

müdahaleye kesinlikle karşı iken, son aylarda belirli bir kesimin bir kara operasyonuna olmasa da, hava sahasının kapatılmasına dönük bir NATO müdahalesine giderek daha sıcak baktığı bilinmekte. Kitlelerin giderek BM'den, NATO'dan medet umar noktaya gelmesinde, uluslararası sınıf hareketinin ve sosyalist hareketin devrimle dayanışma örmedeki zayıflığı veya kayıtsızlığı ve hatta sosyalist hareketin hatırı sayılır bir kesiminin Esad rejimine arka çıkmasının yol açtığı etkiyi de ayrıca belirtmek gerekiyor.

Devrimin önündeki bir diğer tehlike de, sınıf hareketinin ve devrimci bir sınıf partisinin yokluğunda burjuva önderliğin giderek konsolide olması, emekçi halkın "iş, ekmek ve özgürlük" taleplerini "demokratik ve sivil bir devlet" programı çerçevesine hapsedmesi ve devrimi kitlelerin elinden "çalması". Bu noktada uluslararası devrimci Marksist hareketin önünde, Suriye devrimini desteklemek, bu konuda uluslararası kampanyalar düzenlemek, Suriye devrimcileriyle dayanışma halinde, onlara devrimci bir önderliğin inşasında yardımcı olmak gibi ağır bir sorumluluk duruyor.

Suriye'de emekçi halkın "iş, ekmek ve özgürlük" talepleriyle başlattıkları devrim, rejimin terörüne karşı öz savunma birliklerinin oluşturulabilmesi, koordinasyon komiteleri gibi öz örgütlenmelerin gelişip yaygınlaşması, burjuvaziden ve emperyalizmden bağımsız bir sınıf hareketinin sahneye çıkmasıyla zafere ulaşabilir. Suriye'deki muzaffer bir devrim, Arap devrimi süreciyle bölgede sarsılmaya başlayan emperyalizmin ve Siyonizm'in hakimiyetine ağır bir darbe indireceği gibi, Arap devrimci sürecine de muazzam bir itilim verecektir.

Dipnotlar:

1.) "Popular Protest In North Africa and The Middle East (VI): The Syrian People's Slow-Motion Revolution", s. 16, *International Crisis Group*, 6 Haziran 2011, bak.: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/egypt-syria-lebanon/syria/108-popular-protest-in-north-africa-and-the-middle-east-vi-the-syrian-peoples-slow-motion-revolution.aspx>

2.) *Age.*, s. 12

3.) Bak.:
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703833204576114712441122894.html>

4.) Bak.:
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110324_syria_reform.shtml

5.) Bak.:
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/03/110330_assad_update.shtml

6.) Bak.:
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/04/110422_syria_deaths.shtml

7.) Özkoç, Özge, Suriye Baas Partisi: Kökenleri, Dönüşümü, İzlediği İç ve Dış Politika (1943-1991), s. 119., Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 2008.